

AZKEN HUMANISTA

Idazlea: Adimen artifiziala

Ideia: Beñat Erezuma



Hitzaurrea

2021eko abenduaren 23an egin nuenaren antzera jokatu dut hemen ere. Garai hartan, GPT-3 ereduarekin jolasean eman nituen lau aste. Adimen artifizialari eskatu nizekion olerkiak sortzeko. Adimen artifizial sortzaileak hainbat poema eskaini zizkidan ingelesez eta itzultzaile neuronalarekin euskaratu nituen. 40 olerki hautatu eta Artiadi izeneko olerki liburua argitaratu nuen.

Lau urteren ondoren, jakin nahi izan dut gaur egungo adimen artifizial sortzaileak ea gai diren liburu bat euskaraz idazteko. Buruan nituen ideiak haietako bati kontatzea nahikoa izan da, adimen artifizial sortzaileak nire ametsetako liburua idazteko.

Eta emaitza ikusita, konturatu naiz, nik neuk liburu bat idazteko ideia burutik kendu behar dudala, adimen artifizial sortzaileak nik baino askoz hobeto idatzi baitu buruan dudan hori. Nik baino hobeto idazteak ez du deus esan nahi, ez bainaiz idazlea. Baina uste dut badela zerbaiten adierazle.

Hemen irakurriko duzun istorio hau, beraz, idatzi ez dudan artefaktua da, adimen artifizialak sortu baitu liburuxka hau oso-osorik.

Distopia on!

Beñat Erezuma Arisketa

2026ko urtarrila

AZKEN HUMANISTA

Irailak 1. San Gil eguna, baina niretzat San Martirio.

Patuaren ironia krudel batengatik, egutegiak berriro behartu nau zibilizazioaren hondakin horretara itzultzera, plebeak "institutua" deitzen duen infernu horretara. Eguzkia oraindik lotsati ageri da, goizeko laino grisaren atzean ezkutatuta, naturak berak ere egun honen tragedia ikusi nahi ez balu bezala. Goizeko zortzi eta erdietan gurutzatu dut ataria, nire patibulo pertsonalerako sarrera.

Airean usain nahastezina dago, nire sudur-mintzak bortxatzen dituen: lixiba industrial merkea —garbitasuna simulatzen duena baina ezer garbitzen ez duena—, nerabezaroko hormonak hartzidura-prozesu kontrolaezinean, eta, batez ere, etsipen intelektualaren tufoa. Hezetasuna hormetan itsatsita dago, eraikinaren porlana bera ere izerditan balego bezala. Nire gabardina, duintasunaren azken gotorlekua eta nire armadura espiritual, estuago lotu dut gorputzera. Badakit irailean gabardina bat eramatea anakronismo termiko bat dela, baina zer da izerdi pixka bat nire arimaren babesaren aldean? Dena den, aitortu behar dut nire azpiko arropa jada izerdi hotz eta likatsu batez blai dudala, nire gorputzak, adimenak baino lehenago, arriskua somatu balu bezala.

Klaustroa. Hitz horrek berak monjeen isiltasuna, meditazioa eta jakintza gorde beharko luke, liburu zaharren eta pergaminoen usaina. Baina gaur egungo hezkuntzan, gela hori oilategi baten parekoa da, edo agian zehazkiago, buruko osasuna galdu duten pailazoen biltzar bat. Han daude denak. Nire lankideak. Edo hobeto esanda, nire

borreroak. Gehienak udako beltzaran artifizial horrekin datoz, azala larrututa eta eguzki-erradiazioak kixkalita, hortzak erakusten irribarre behartuekin. Elkarri "oporretan zer?" galdetzen diote oihuka, beren bizitza hutsalei eta hondartzako argazki errepikakorrei zentzua eman nahian.

Entzun daitezkeen elkarrizketak hutsalak dira, telebistako *reality show* baten gidoitik ateratakoak diruditenak: Benidormeko hotelak, barbakoak eta deskontuan erositako hegaldiak. Inork ez du aipatzen irakurritako libururik. Inork ez du aipatzen udako hausnarketarik. Basamortu kulturala da hura. Bazterreko aulki batean eseri naiz, nire Koaderno Urdina —nire egiaren gordeleku bakarra— bularraren kontra estutuz, hondoratzear dagoen naufrago batek egur zati bati eusten dion bezala.

Bat-batean, atea zabaldu eta Maite sartu da zurrunbilo bat bezala. Berrikuntza Pedagogikoko Arduraduna. Nire Nemesis-a. Aurten ilea morez tindatu du, kolore bortitz eta ez-natural horietako batekin; nire sena ez bada tronpatzen, hori ez da soilik moda kontu bat: gerra-deklarazio bat da estetika klasikoaren, ordena naturalaren eta Jainkoaren beraren aurka. Kamiseta bat darama, letra larriekin inprimatuta: *TEACHER POWER*. Begiak erre dizkit. Irribarre zabal eta faltsu batekin agurtu nau, hortz-orearen iragarki bateko aktore txar baten antzera:

—Egun on, Joxe Mari! Prest *challenge* berrietarako?

Challenge. Ingelesezt. Hitzak airea mozten du labana batek bezala. Ez "erronka", ez "zailtasun". *Challenge*. Nire piloroak, orain arte lozorroan zegoenak, lehen abisu-tiroa bota du, karranpa zorrotz bat bidaliz nire hesteetara. Ez diot erantzun. Begirada mespretxagarri bat eskaini diot, Marko Aureliok barbaro bati —limes-aren bestaldean oihuka ari den basati bati— eskainiko liokeen bera, eta nire oharretan zentratu naiz, nire inguruko errealitatea ukatuz.

Zuzendaria, gizon gris, lau eta bizkarrezurrik gabea, burokraziaren irudikapen tristea, mikrofonoaren aurrean jarri da. PowerPoint bat proiektatu du horman. Diapositibak trantsizio zorabigarriekin pasatzen dira, kolore fosforitoekin. Letra borobilak, infantilak. *Comic Sans*? Ez, okerragoa. *Dyslexie* tipografia dela uste dut, baina niretzat hieroglifiko iraingarriak dira. Hura ikustean, nire urdailak bigarren iraultza bat hasi du, 1789koaren parekoa baina nire hesteetan, Bastillaren hartzea nire kolonean gertatzen ari balitz bezala.

—Lankideok —dio ahots melodramatikoarekin, telebistako aurkezle bat imitatu nahian—, aurten paradigma aldatuko dugu. Ez gara irakasleak bakarrik, bidelagunak gara. Aurten... Proiektuen Bidezko Ikaskuntza ezarriko dugu maila guztietan.

Aretoan zurrumurru bat zabaldu da, erle pozoitsuen burrunba bezalakoa. Batzuek, Maiteren sektakoek, berrikuntzaren apostolu autoproklamatuek, buruarekin baietz egin dute, begiak distiratsu, fanatikoen gisan. Beste batzuk, ni bezalako arima zaharrak, zurbildu gara, gure azken ordua iritsi dela ulertuz.

—Ez dugu nahi ikasleek buruz ikas dezaten —jarraitu du Zuzendariak, nire bihotza labankadaz zulatuz, esaldi bakoitza sastada bat balitz bezala—. Memoria *out* dago. Ez dugu nahi edukirik. Edukiak Googlen daude. Emozioak eta *Soft skills*-ak landuko ditugu.

Hitz horiek entzutean, nire balbula ileozekalak, urteetako erresistentziaren ondorioz ahulduta, amore eman du. Nire gorputzak, adimenak baino askoz azkarrago eta instintiboago, arrisku biologikoa detektatu du. Emozioak. *Soft skills*. Hitz horiek ez dira termino pedagogikoak; pozoia dira Mendebaldeko Kulturarentzat, zibilizazioaren zutabeak karraskatzen dituzten termita linguistikoak. Nire barnean gas burbuila erraldoi bat sortzen hasi da, presio altuko ganbera bat bezala, hezkuntza-sistema modernoaren ustelkeriaren metafora fisiko, ukigarri eta mingarria. Sentitzen dut nola hazten den, nire diafragma zapalduz, arnasa kenduz.

Ezin diot eutsi. Ezin diot Zuzendariari entzuten jarraitu, nola azaltzen duen irribarre batekin "ebaluazio-errubrikak" eta proiektuak erabiliko ditugula eta ez azterketak. Azterketarik ez! Nola bereiziko ditugu bestela patrizioak eta plebeioak? Nola sarituko dugu esfortzua eta zigortuko alferkeria? Mundua hankaz gora dago. Erdi Aroko iluntasun berri bat datorkigu, baina oraingoan *wifi*-arekin eta *sticker*-ekin.

Zutitu naiz. Bat-batean. Nire aulkiak zarata infernala atera du zoruaren kontra, burdina herdoilduaren garrasia, eta klaustro osoa,

ehun begi pare, niregana begira jarri da. Une batez, isiltasuna erabatekoa da.

—Ez naiz ondo sentitzen —murmurra egin dut hasieran, nire ahotsa duintasunez betetzen saiatuz, filosofo estoiko baten moduan, nahiz eta izerdi tantak kopetatik erortzen zaizkidan, nire betaurrekoak lausotuz. Nire gorputzak... nire gorputzak fisikoki errefusatzeko duen... zuen barbarie pedagogikoa! Zuen hutsalakerak nire oreka gastrikoko suntsitu du!

Azken zatia oihukatu egin dut, uste dut, nire eztarria urratuz. Edo agian nire buruan bakarrik entzun da trumoi baten gisan. Ez nago ziur. Korrika irten naiz aretotik, iheslari bat bezala, Maite "Joxe Mari, *please*, entzun *open mind* batekin!" oihukatzen ari dela entzunez atzean, sirena-kantu grotesko bat bezala. Korridoreetan zehar noala, ikasle zonbi batzuekin gurutzatu naiz, pantailari begira, nire presentzia ere nabaritu gabe. Mundua erortzen ari da, eta ni naiz lekuko bakarra.

Komunera iritsi naiz azkenean, irakasleen komunera, zorionez giltzaz itxita dagoenera (giltza hori da nire ondasunik preziatuena institutu honetan, nire Excalibur partikularra). Ate ostetik, Zuzendariaren ahotsa entzun dut oraindik megafoniatik, urrutiko oihartzun distortsionatu bat bezala, amesgaizto batetik iritsitako ahotsa: "...lan kooperatiboa... eremuak... sinergiak... ebaluazio formatiboa...".

Komun-ontzian eseri naiz, prakak orkatiletaraino jaitsita, nire burua eskuen artean hartuta une batez. Bakardadea. Azkenik. Komuneko atearen atzealdean, norbaitek errotiladore beltzez idatzi du: "Mikel tontoa da". Gramatika zuzena da, gutxienez. Horrek itxaropen apur bat eman dit. Nire Koaderno Urdina atara dut, orrialde zuriak nire zain. Boligrafoa atara eta idazten hasi naiz, sukarrak jota bezala, nire erraiak husten diren bitartean. Hau ez da beherakoa soilik. Hau purga bat da. Exorzismo bat. Nire gorputza garbitzen ari da entzun berri ditudan hitz pozoitsu horietatik, nire espiritua prestatzen ari da datorren gerrarako.

Hemen, portzelanazko tronu hotz honetatik, zin egiten dut, nire arbasoen izenean: ez naiz makurtuko. Nire klaseetan ez da *post-it* koloretsurik egongo. Ez da talde-lanik egongo non batek lan egiten duen eta hiruk begiratzen duten. Erresistentzia hemen hasi da, komuneko kabina honetan, lixiba merkearen eta etsipen existentzialaren usain honen artean. Ni naiz azken gotorlekua.

Irailak 8. Korridorea ez da eskola bateko pasabidea; gudu-zelai bat da, giza duintasunaren hilerria.

Txirrinak jo berri du, soinu estridente, metaliko eta iraingarri bat, Pavloven txakurrak bezala ikasle masa hori geletara bideratzen duena, baina inolako ordenarik gabe. Ez dute lerrorik osatzen, ez dago isiltasunik. Masa bat dira, protoplasma zaratatsu bat, oihuka, bultzaka, hormonaz eta *body spray* merkearen eta izerdi azidoaren nahasketa kimiko hilgarri batez osatutako hodei toxiko batean bilduta. Usain horrek nire sudur-mintzak erre ditu, napalmaren pare.

Nire kartera bularraren kontra estututa, hormaren kontra itsatsi naiz, korronteak eramango nauen beldurrez, nire gabardina zaharrak nire gorputz dardartia estaltzen duelarik. Hormetan, "motibazio" posterrak daude zintzilik, irribarre faltsuko stock-argazkiekin eta *Comic Sans* tipografian idatzi diren esaldi hutsalekin: "Sinetsi zure ametsetan", "Zu zara aldaketa". Propaganda merke horrek goragalea eragiten dit. Hauek ez dira ikasleak; hauek Alarikoren tropak dira, Erroma sutan jartzeko prest, eta ni naiz atezain bakarra ateak irekita dauden bitartean.

3.B gelako atearen aurrean gelditu naiz. Arnasa sakon hartu dut, nire birrikak balizko patogenoetatik babestu nahian —bai biologikoak eta bai intelektualak—, eta ateko giderra sakatu dut. Burdina hotza da, nire bihotza bezala. Barrura sartzean, zarata-kolpe batek jo nau, olatu fisiko batek bezala. Ez da elkarriketa bat; zarata

zuria da, kakofonia tribal bat, oihanak eta piztiak gogora ekartzen dituen.

Hantxe daude. Bisigodoak. Hogeita bost dira. Hogeita bost arima galdu, duela gutxi haurtzarotik atera eta oraindik heldutasunaren kostara iritsi ez direnak, linbo grotesko batean harrapatuta. Baina ez daukate errugabetasunaren arrastorik. Haien janzkera begiratzea besterik ez dago: txandal sintetiko distiratsuak, orkatilak agerian uzten dituzten galtza hautsiak (nahita hautsiak, gainera, pobreziaren estetizazio lotsagarri eta faltsu batean) eta marka komertzial erraldoiak bularrean, beren jabe feudal berrien —Nike, Adidas, Vans— ikur gisa. Batzuek txanoak dituzte dituzte, barrualdean egon arren, monje traidoreen antzera.

Nire mahaira hurbildu naiz, nire aldare sakratura, nire uharte bakarrera itsaso uher horretan. Mahaiak berak ere sufrimenduaren markak ditu: "Iker tonto" eta zakilen marrazki anatomikoki okerrak zizelkatuta daude gainazalean. Arbelari bizkarra emanez, klaseari begiratu diot. Inork ez dit kasurik egiten. Nire existentzia ezdeusa da haientzat. Gehienak beren "tresna satanikoetan" murgilduta daude. Lepoak okertuta, zerbikaletako lesio kronikoak garatzen, hatz lodia frenetikoki mugitzen pantailaren gainean, gora eta behera, zonbi teknologikoen liturgia isil eta beldurgarri batean. Argiek haien aurpegiak argitzen dituzte, mamuak bailiran.

—Isilik! —oihukatu dut. Nire ahotsa, normalean baritono sendoa eta autoritarioa, karrankari eta ahul atera da tentsioaren

ondorioz, oilartu den oilar zahar baten antzera. Hiru edo lau buru altxatu dira, poliki, nire presentziak enbarazu egingo balie bezala. Begirada hutsak. Arrain hil baten espresibitatea dute, arima gabeko begiak. Atzeko ilaran, mutil batek (gero jakingo dut Iker deitzen dela, izen arruntegia halako munstro batentzat, ilea kaskoa bezala moztuta daramana) aurikular bat kendu du, keinua eginez ea zer demontre nahi dudan, musika etetea delitu bat balitz bezala.

—Gorde itzazue tramankulu horiek —agindu dut, nire hatz erakuslea, salatzailea, airean astinduz, profeta bibliko baten jarrerarekin —. Geldi ezazue berehala zuen dopamina dosi hori eta itzuli mundu errealerara. Zuen garunak usteltzen ari dira siliziozko droga horrekin!

Neska batek, lehenengo ilaran (ilean metxak, mastekatzen ari den txiklea behiaren errumiazioarekin konpara daiteke, *txas-txas* soinu nazkagarria eginez), begiak bueltatu ditu orbitetan, zuria bakarrik utziz.

—Joxe Mari irakaslea —dio, "irakaslea" hitza irain bat bezala ahoskatuz, "zaborra" esango balu bezala—, mugikorrak kaxan utzi behar ditugu. Araudia da. Zuk pasatu behar duzu kaxa.

Argi dago. Plastikozko kaxa zikin eta likatsu bat seinalatu du mahai gainean. "Mugikorren Kaxa". Zuzendaritzaren asmakizun berria. Protokoloaren arabera, nik, Magister batek, jakintzaren zaindariak, saski bat pasatu behar dut ikaslez ikasle, limosna eske

dabilen eliztar baten moduan, haien gailu erradiaktiboak biltzeko. Atzera egin dut, kaxa hori lehergailu nuklear bat balitz bezala.

—Nik ez dut hori ukituko —diot tinko, nire ahotsa berreskuratuz—. Ez ditut nire eskuak zikinduko zuen fetitxe teknologikoekin. Kaxa hori Pandoraren kutxa modernoa da. Ez da plastikoa, bekatuaren kontenedorea baizik. Barruan dauden gaitzak —TikTok, Instagram, eta Jainkoak daki zer beste perbertsio eta banalitate— ez dira nire ardura. Nire eskuak liburuak ukitzeko eginak daude, ez zuen pantaila koipetsuak biltzeko.

Gelak barre egin du. Ez barre alaia, inuzentea; baizik eta barre zinikoa, nagusitasunezkoa, hienek lehoi zahar eta zauritu bati egiten diotena. Ulertu dute. Badakite ni naizela hemen arrotza, ni naizela desagertzeaz dagoen espezie bat. Ikerrek (atzeko ilarako bisigodoak, hankak mahai gainean jartzeko keinua eginez) oihukatu du, ahots ozenegi batez:

—Orduan poltsikoan gordeko dugu, *bro!*

Bro.

Mundua gelditu egin da une horretan. Nire belarriak sutan jarri dira, eta nire bihotzak taupada bat galdu du. Ikasle batek *bro* deitu dit. Ez "irakasle", ez "jauna", ezta "Joxe Mari" ere. *Bro. Brother* hitzaren laburdura estatubatuar degeneratua. Senidetasun faltsu hori, anglizismo hori... Zibilizazioaren amaiera hitz bakar batean laburbildua. Euskararen heriotza, errespetuaren desagertzea eta

inperialismo kulturalaren garaipena, dena bi silabatan (edo bakarrean) kondentsatua. Sentitzen dut nola hitz horrek nire arbasoen hilobiak profanatzen dituen.

—Ez naiz zure *bro*-a —xuxurlatu dut, amorruak itota, nire eskuak ukabil bihurtzen direlarik —. Ni ez naiz zure anaia. Ni naiz zure salbazio bakarra ezjakintasunaren putzu horretatik ateratzeko, baina argi dago beranduegi dela.

Arbelera jiratu naiz, haserreak itota, nire aurpegia gorri-gorri eginda dagoela sumatuz. Klariona hartu dut (zorionez, oraindik badaude klarionak, hautsak sortzen duen eztula baita irakaslearen benetako intsentsua, teknologia digitalaren aurkako hauts zuria) eta idazten hasi naiz. Klariona, nire amorruaren indarrez, erdibitu egin da *klak* lehor batekin, eta zati bat lurrera erori da. Beste umiliazio bat. Baina ez naiz makurtu jasotzera. Klariona zatia estutuz, hitz bakarra idatzi dut arbelean, letra larri eta gotikoz, nire kaligrafia perfektua erakutsiz:

DIZIPLINA

Arbelaren berde ilunaren gainean, hitzak distira egiten du. "D" letra, zorrotza eta erasokorra; "Z" letra, tximista bat bezalakoa. Buelta eman dut, garaile sentituz, klariona hautsa nire jaka ilunaren mahukatik astinduz. Baina haiek jada berriro pantailari begira daude. Nire hitzak, nire autoritatea, nire presentzia bera ere... hutsaren

hurrengo da haientzat. Diziplina hitza, niretzat sakratua, haientzat hormako beste orban bat besterik ez da.

Aulki batean eseri naiz, astiro, nire hezur zaharrek protesta egiten dutela sentituz. Nire Koaderno Urdina ireki dut mahai gainean, babesleku bat bezala. Boligrafoa atera eta neure buruari xuxurlatu diot, nire ahotsa izanik entzun nahi dudan bakarra gela madarikatu horretan: "Gotorlekua inguratuta dago, barbaroak atectan daude eta beren hizkuntza ulertezina da. Baina harresiak oraindik zutik dira, eta ni naiz azken zaintzailea".

Gaur ez dut klaserik emango. Ezin dizkiet txerriei perlak bota. Gaur bizirik irauten saiatuko naiz, eta agian, nire presentzia hutsarekin, gogorazariko diet mundu honetan oraindik badela duintasunaren arrastorik.

Gudu-zelaitik —hau da, 3.B gelatik, non barbarieak bere forma garbiena, gordina eta iragazki gabekoa hartzen duen— bizirik irten ondoren, irakasle-gelako bake erlatibora erretiratu naiz. Nire erretiratzea ez da koldarrarena, ezta gutxiago ere; Napoleonek Waterlooko porrotaren ostean izan zezakeen duintasun berberarekin mugitu naiz, nahiz eta nire barruan dena sutan egon arren Gerlari zauritu bat naiz, bere dendan babesa bilatzen duena zauriak miazkatzeko eta etsaiaren hurrengo mugimendua kalkulatzeko.

Nire nerbio-sistema, une honetan Stradivarius biolin baten korden pareko tentsioan dagoena, kolapsatzear dago. Nire eskuak dardarka daude, ez beldurragatik, noski —beldurra emozio arruntegia da niretzat—, baizik eta inguratzen nauen ergelkeriaren gehiegizko esposizioagatik, erradiazio nuklearraren antzekoa baita: ikusten ez den arren, barrutik jaten zaitu. Erremedio bakarra behar dut: kafea. Baina ez edozein kafe; nire digestio-aparatu delikatuak, zeina baita nire arimaren barometroa eta munduko injustizien sismografo zehatza, deskafeinatu bikoitza eskatzen du. Ez hori bakarrik: azukre askorekin eta, Jainkoak lagun, esne kondentsatu tanta batekin (baldin badago hozkailu komunistan), munduaren mingostasuna konpensatzeko.

Kafeinak, substantzia deabruzko horrek, nerbio-estimulatzailerik artifizial horrek, nire balbula pilorikoa itxi eta espasmo gastrikoa eragiten dit, nire hesteek gitarra elektriko baten akorde distortsionatuak joko balituzte bezala; beraz, deskafeinatua niretzat ez da aukera gastronomiko bat, biziraupen biologiko eta espiritualaren kontu bat baizik.

Irakasle-gelara sartu eta berehala sumatu dut airean zerbait gaizki dagoela. Ez da usaina bakarrik —mikrouhinean berotutako tupperretako arrainaren, mandarina-azalen eta zuzentzaile likidoaren usain nazkagarri hori—; bibrazio negatibo bat da. Feng Shui demoniako bat. Altzariak lekuz aldatuta daude, ordena kosmikoaren aurkako eraso zuzen batean. Besaulkiak zirkuluan jarrita daude, erritu sataniko bat edo, okerragoa dena, "talde-dinamika" bat prestatuko

balute bezala. Nire begiak, belatzarenak bezain zorrotzak arriskua dagoenean, gelako izkinara doaz automatikoki. Han dago bera. Maite. Berrikuntza Pedagogikoko Arduraduna. Modernitatearen Apaiz Nagusia eta nire migraiainen iturri nagusia.

Maite ez dago bakarrik eserita, lan isil eta produktiboan murgilduta. Ez, hori gehiegi eskatzea litzateke. Bere inguruan "espazio kolaboratibo" bat sortu du, hainbat mahai elkartuz (arautegiaren 4. artikuluaen aurka, noski, zeinak banakako lan-espazioak eta intimitate intelektuala bermatzen dituen). Bere ordenagailu eramangarria, Mendebaldeko intelektualitatea suntsitzeko aginte-zentroa, pegatinaz josita dago, testu sakratu baten parodia blasfemo bat balitz bezala: *There is no Planet B, Girl Power*, "Mugimendu autonomoa aurrera!" eta okerreana, goragalea eragiten didana, nire behazuna irakiten jartzen duena: *I love Gamification*. Sagarraren marka duen ordenagailu hori, dudarik gabe, Satanasek diseinatu zuen giza arreta xurgatzeko, gogoeta sakona eragozteko eta gure arimak siliziozko txipetan harrapatzeko. Mahai gainean, ez du libururik; "kale" frijituzko snack osasuntsu poltsa bat eta banbuzko ur-botila berrerabilgarri bat ditu, bere nagusitasun moralaren ikur gisa.

—Kaixo, Joxe Mari! —oihukatu du, nire presentzia nabaritzean, begiradarik altxatu gabe pantailatik. Bere ahotsa altuegia da, estridentea, metalikoa, baikorregia goizeko hamaiketarako. Irribarre horrek... hortz gehiegi erakusten ditu. Ez da irribarre abegikorra;

harrapari baten irribarrea da, harrapakina ikusi berri duen marrazoarena.

Ez diot erantzun. Nire isiltasuna da nire armarik zorrotzena, mespretxuaren adierazpen gorena, baina berak, noski, ez du sotiltasuna ulertzen. Berarentzat, isiltasuna "*feedback* falta" bat besterik ez da, edo agian "komunikazio asertiboa" lantzeko aukera bat. Nire gabardina estutu, lepoa tente jarri eta kafe-makinara hurbildu naiz, nire santutegi txikira, nire oasia basamortu kultural honetan.

Baina orduan, hondamendia. Apokalipsiaren laugarren zalduna nire aurrean agertu da, makina automatiko baten forman. Makinaren botoi gorria —nire deskafeinatu maiteari, nire elixir lasaigarriari dagokiona— ez dago. Desagertu egin da. Ez dago han. Hutsune bat dago plastikoan, orbain bat bezala. Haren ordeaz, pegatina berde distiratsu eta iraingarri bat dago itsatsita, letra "organiko" eta biribilekin idatzia: *Eco-Bio-FairTrade Ginseng Tea*.

Mundua gelditu egin da. Denbora izoztu egin da. Nire balbula pilorikoa itxi egin da bat-batean, kolpe lehor eta mingarri batez, gotorleku bateko atea ixten diren bezala setio baten aurrean. Hesteetako mugimenduak gelditu egin dira, izuak jota.

—Zer... zer esan nahi du honek? —murmurra egin dut, nire ahotsa karrankari bihurtuta, makina seinalatuz, hatz dardarti batez, hilketa baten eszena seinalatzen duen lekukoak bezala —. Non dago

nire deskafeinatua? Non dago nire eskubide konstituzionala nire nerbioak baretzeko?

Maite zutitu egin da, jauzi batez, kirolari frustratu baten energia horrekin —ziur nago *CrossFit* edo antzeko tortura boluntarioren bat praktikatzen duela—, eta niregana hurbildu da "bidelagun" baten irribarre kondeszendientearekin.

—Ah, bai! *Update* txiki bat egin dugu makinan —azaldu du, eskuak elkarri igurtziz, euli batek kaka egin aurretik egiten duen bezala—. Klaustroan bozkatu genuen, gogoratzen? Baina zu, noski, *indisposed* zeunden komunean, zure "krisi" horietako batekin. Kafeina eta kafearen azidotasuna ez dira onak irakasleon *mindfulness* egoeratarako. Kortisola igotzen dute! Orain *healthy options* ditugu. Ginseng-a probatu behar duzu, Joxe Mari, *energy boost* naturala da!

Update. Mindfulness. Energy boost. Kortisola. Hitz bakoitza iltze bat da nire hilkutxan. Nire begien aurrean dena gorritzen da. Ez da bakarrik kafea. Hau eraso pertsonal bat da. Konspirazio bat. Maitek badaki, inork baino hobeto, nire hesteek ez dutela kafeinarik onartzen estres-uneetan, baina ginseng-ak —sustrai barbaro horrek, ekialdeko mistizismo merkearen ikurrak— nire digestioa bonba nuklear bihurtuko lukeela. Nire flora intestinala suntsitu nahi du, nire barne oreka dinamitatu.

—Zu... —hasi naiz, ahotsa hari fin bat bihurtuta, amorruak itota—. Zuk egin duzu hau. Zuk sabotatu duzu makina. Badakizu

nire konstituzio fisikoak oreka kimiko zehatz bat behar duela! Nire gorputza tenplu bat da, greziar zutabeen gainean eraikia, eta zu, zure Berrikuntza madarikatuarekin eta zure belar-ur pozoitsuekin, nire metabolismoa desorekatzen saiatzen ari zara!

Maitek barre txiki bat egin du, "karkar, Joxe Mari beti txantxetan, ze *character* den, ze *vintage*" esango balu bezala. Nire sufrimendua, berarentzat, antzerki bat da, *performance* bat.

—Ez izan dramatikoa, mesedez. *Change*-a ona da. Aldaketa da bizitzaren motorra. Erosotasun eremutik atera behar dugu, Joxe Mari; hor gertatzen da magia. Gainera... —eta hemen, bere ahotsa konspiratzaile bihurtu da, niregana hurbilduz bere banbu-usaina nireganatuz—, proiektu bat daukat zuretzat. Zuretzat pentsatua *ex profeso*. Zure "profil berezia" aprobetxatzeko.

Izoztu egin naiz. "Proiektu bat". Hitz horiek entzutean, nire bizkarrezurrean zehar hotzikara bat jaitsi da, heriotzaren hatz hotza sentitu banu bezala. Bere proiektuak beti dira nire duintasunaren aurkako atentatuak, nire adimena iraintzeko saiakerak.

—Zure ikasleekin *Escape Room* bat egin nahi dugu Erdi Aroari buruz —jarraitu du, nire baimena eskatu gabe, nire begietako izua ikusi gabe—. Gamifikazioa topera! Historia ikasteko modu immersiboa nahi dugu. Ez ditugu nahi data eta errege-zerrenda aspergarriak. Zuk monjearena egin zenezake, latinez hitz egiten, *clues* edo pistak ematen ikasleei.

—Monjearena? —eten diot, nire duintasuna berreskuratuz, nire barneko lehoia esnatuz—. Andrea, ni ez naiz aktore bat. Ni ez naiz zirku pedagogiko honetako pailazoa. Ni intelektual bat naiz erbestean! Ni naiz azken humanista! Eta Erdi Aroa ez zen joko bat, ez zen *Escape Room* bat nondik ihes egin behar den! Historia ez da ginkana bat!

Arnasestuka nago, nire birikak oxigeno eske. Baina berak ez dit entzuten. Dagoeneko bere tableta atera eta zerbait apuntatzen hasi da bere arkatx elektronikoarekin, nire protesta guztiak "erresistentzia sortzaile" gisa interpretatuko balitu bezala.

—*Okay, okay*, ulertzen dut zure *point*-a. Agian ez monjea, agian inkisidorea? Bai, hori hobeto datorkizu! Torquemada *vibes*! *Meeting* bat jarriko dut datorren asterako, eta *Drive*-n partekatuko dizut karpeta partekatua. *Deadline*-a estua da, eh? *Bye*!

Eta joan egin da. Haize-bolada toxiko bat bezala desagertu da, bere ginseng, bere tableta, bere kale frijitua eta bere gezurrekin, ni han utzita, kafe-makina antzu eta traidorearen aurrean. Begiak itxi egin ditut. Argi dago. Maite ez da lankide gogaikarri bat bakarrik. Bera da Sistemaren agentea, Matrix-eko Smith agentea baina ile morearekin eta *coach* ontologiko baten hizkerarekin. Nire digestioa suntsitu nahi du lehenik, nire erresistentzia fisikoa ahultzeko, eta gero, nire adimena gamifikazioaren eta *role-playing*-aren bidez likidotu.

Poltsikotik txanpon bat atera dut. Nire eskua dardarka dago, Parkinson goiztiar baten sintomak banitu bezala. Aukerarik ez dudanez, Ginseng Tea madarikatu hori erosi dut. Makinak zurrumbilo mekaniko bat egin du, nirekin barre egingo balu bezala, eta likido berde, bero eta susmagarri bat bota du plastikozko edalontzi ahulera.

Baina edan egin dut. Begiak itxita, dena irentsi dut, pozoia balitz bezala. Indarra behar dut. Sustrai horrek, nahiz eta nire urdailak gorroto duen, agian beharrezko amorrua emango dit. Gerra hasi besterik ez da egin, eta Maitek ez daki norekin sartu den. Nire urdailak orroe egin du, ginseng-aren aurkako lehen bataila hasiz, lehoi bat kaiolan bezala, baina nire espiritua prest dago. Hurrengo *meeting* horretan, ez dut QR koderik bilatuko. Latinez erantzungo diot, eta nire Koaderno Urdina izango da nire ezpata.

Irailak 11. Makinek nire arima nahi dute.

Gaur, historia liburuetan letra beltzez, eta agian odolez —nire harrotasun zaurituaren odolez—, idatzi beharko litzatekeen eguna da. Gaur ez da soilik klase txar bat izan; gaur, giza adimena eta adimen artifizialaren (edo hobeto esanda, ergelkeria artifizialaren) arteko borroka galdu dut. Silizioak Haragia garaitu du. Baina ez dut amore eman. Inoiz ez. Erresistentzia, orain, lurpean antolatuko da, katakonbetan bezala.

Goizeko bederatzietan sartu naiz 4.D gelara, nire patibulo pertsonalera. Gela hau bereziki deprimigarria da, arkitekto sadiko batek diseinaturik seguruena, giza izpiritua zapaltzeko helburu bakarrarekin; leihoak patio batera ematen dute, hormigoi gris, zikin eta hezeko patio batera, non kaioek bakarrik egiten duten oihu, nire barneko garrasiaren oihartzun gisa. Zeru zati txiki bat baino ez da ikusten, kartzela batean bezala, eta argi fluoreszenteak dira gure eguzki bakarra, azalaren kolorea horitzen duen argi gaixoti hori.

Ikasleak, noski, jada konektatuta daude. Ez elkarren artean, —giza interakzioa, begietara begiratzea, *Vintage*-egiegia da haientzat—, baizik eta beren *Chromebook* grisetara. Ordenagailu eramangarri txiki horiek, oskol zikin eta teklatu koipetsuekin, beren garunaren luzapenak dira, gorputz-adar fantasma baten modukoak. Ikusten ditut pantailen argi urdinak haien aurpegi akneikoak argitzen, mamuak bailiran, edo sekta teknologiko baten erritual isil eta beldurgarrian murgildutako akolitoak. Isiltasuna ez da bakezkoa, ez

da liburutegi bateko isiltasun sakratua; zerbitzari gela baten isiltasun zaratatsua da, haizagailuen zurrumurru elektrikoarekin eta teklen *klik-klak* etengabearekin, termitak egurra jaten ariko balira bezala.

Nire mahaira hurbildu naiz, nire aginte-postu prekariora. Han dago. Ordenagailu nagusia. Dorre beltz bat, hautsak janda, historiaurreko fosil teknologiko bat. Begi gorri bat bezala keinuka ari den argitxo batekin, niri desafioka, nire sarrera oztopatzeko prest. *Hal 9000* hezkuntza publikoko bertsio *Low Cost* bat. Ziur nago nire pentsamenduak irakurtzeko gai dela eta nire digestio-arazoekin gozatzen duela, bere zirkuituetan barre egiten didala.

—Gaur —iragarri dut, nire ahotsari solemnitaterik guztia emanez, hondoratzen ari den itsasontzi bateko kapitainak ekaitzaren erdian egingo lukeen bezala—, ez dugu liburua erabiliko. Gaur, Zuzendaritzak behartuta —eta hitz hori azpimarratu dut, nire borondatearen aurka dela argi uzteko, Pontzio Pilatosek eskuak garbitu zituen antzera—, "baliabide digitalak" erabiliko ditugu Moodle plataforman.

Zurrumurru bat entzun da. Poza? Ez, etsipena. Ikasleek badakite nire harremana teknologiarekin... gatazkatsua dela. Badakite niretzat "klik" egitea tortura txiki bat dela, eta beraientzat, nire ezintasuna ikustea, ikuskizun grotesko bat.

Aulki ergonomikoan eseri naiz (zeina ez den batere ergonomikoa, nire bizkarrezurra "S" formako tortura batean jartzen

baitu, lunbarrak suntsitzeko diseinatu) eta saga hartu dut.

Plastikozko sugu koipetsua, milaka eskuk ukitua. Kurtsorea pantailan agertu da, dardarka, nire pulstua bezala, noraezean. Erabiltzaile izena sartu dut: jmarregi. Eta gero pasahitza. Nire pasahitzak beti dira klasiko enomenaldiak, segurtasun informatikoaren eta Goi Kulturaren arteko zubi bat, zifratutako poema txikiak, barbarie digitalaren aurkako erresistentzia poetikoa.

Boethius_Consolatio_524 idatzi dut.

Pantailak klaska egin du, soinu lehor bat. Mezu gorri bat agertu da, odola bezain distiratsua eta salatzailea: "Pasahitza okerra da".

Ezinezkoa. Boethius ez da inoiz okerra. *Filosofiaren Kontsolamendua* ezin da "oker" egon. Mendebaldeko pentsamenduaren zutabe bat nola egon daiteke oker sistema bitar baten aurrean? Berrirori saiatu naiz, astiroago, tekla bakoitza sakatzeari nire gorrotoa transmitituz plastikozko teklatuari, letra bakoitza mailukada bat balitz bezala, nire haserrea bytetan kodifikatuz.

Cicero_Orator_Perfectus!

"Pasahitza okerra. Saiakera bat geratzen zaizu. Kontua blokeatuko da."

Izerdi hotz bat hasi zait bizkarrezurretik behera, izotz zati bat bezala irristatuz. Sistema mehatxatzen ari zait. Ez da akats bat, xantaia bat baizik. Ikasleak begira ditut. Ez daude pantailari begira

orain; niri begira daude, pantaila interesgarriago bat banintz bezala. Ikerrek, atzeko ilaran, irribarre ziniko eta nagusi bat du. Ziur nago berak aldatu didala pasahitza. *Hacker* bat da, ziur. Bisigodo digitala. Gauzez nire sisteman sartu da eta nire dokumentuak aldatu ditu, nire "Kultura Klasikoa" karpeta "Gauzak" deitzeko edo nire mahaigaineko atzealdean *Fortnite*-ko irudi bat jartzeko.

—Badirudi... —esan dut, eztarria garbituz, nire ahotsa ez dadin hautsi, nire duintasuna mantendu nahian—, badirudi Sistemak, bere jakinduria infinitu eta krudelean, erabaki duela nire sarbidea ukatzea. Seguruenik nire pentsamendu libreak algoritmoa beldurtu du. Adimen Artifizialak ezin du jasan Benetako Adimena; birus bat bezala detektatzen du nire humanismoa.

Ikasle batek, *influencer* izateko bokazioa duen neska batek (etengabe ari da bere ilea ukitzen, kamera ikusezin batentzako posatzen balego bezala, eta bere *outfit*-a erakusten), eskua altxatu du, nekatuta balego bezala.

—Joxe Mari, maiuskulak aktibatuta dituzu.

Letra larriak. Tekla madarikatu hori. *Caps Lock*. Begiratu dut. Bai. Argi txiki bat, begi gaizto bat, Ziklope baten begia bezala, piztuta dago teklatuan. Nire akatsa? Ez. Diseinuaren akatsa. Konspirazio bat. Nork jarri du tekla suntsitzaile hori, oihu egiteko tekla hori, "A" letraren ondoan, hain leku estrategikoan? Tranpa bat da, pentsalariok eror gaitezen diseinatua. Bill Gates-en mendeku pertsonala da

humanisten aurka. Teklatu modernoak idazle azkarrentzat eginak daude, ez pentsalari sakonontzat.

Berriro saiatu naiz, dardarka, tekla madarikatua desaktibatuz. Baina beranduegi da. Patuak bere epaia emana du, eta sistema informatikoak ez du barkamenik ezagutzen.

"KONTUA BLOKEATUTA. Jarri harremanetan administratzailearekin."

Administratzailea. Hori Maite da. Edo okerrago, informatika irakaslea, 25 urte dituen mutil bat, kamiseta frikiekin etortzen dena (*There is no place like 127.0.0.1* jartzen duena) eta niri *reboot* egiteko esaten didana bizitzako arazo guztietarako. Nire pasahitza berrezartzeko eskatzea nire ezpata etsaiari ematea bezala da, nire porrota onartzea idatziz.

Amorruak itsututa, sagua askatu eta hormaren kontra bota nahi izan dut, baina kableak eutsi dio, nire miseriaren lotura gisa, txakur bat uhalarekin bezala. Ordenagailuak irabazi du bataila, baina ez gerra.

—Nahikoa da! —oihukatu dut, nire pazientziaren urtegia hautsi denean, nire ahotsak gela osoa bete duenean—. Makinek huts egin dute! Beti egiten dute! Prometeoren su faltsua da hau! Elektrizitatea joaten denean, eguzki-ekaitz bat datorrenean —eta etorriko da, zientziak iragartzen du!—, zuen *Chromebook*-ak adreilu garesti eta

itsusiak besterik ez dira izango! Baina badakizue zer geratuko den?
Zerk iraungo duen milaka urtez?

Arbela seinalatu dut. Arbela berde iluna. Analogikoa. Hautsaren
erresuma. Betikoa.

—Honek! —oihukatu dut, profeta baten sutsutasunarekin—.
Arbelak! Hemen ez dago *buffer*-ik, hemen ez dago *Loading...* mezurik!
Hemen Egia dago, biluzik eta gordin!

Klariona bat hartu dut erretilutik. Lodia, zuria, sendoa. Zilindro
perfektua. Hau bai teknologia fidagarria. Kaltzio karbonatoa. Harria.
Ez du bateriarik behar, ez du *wifi*-rik behar. Arbelera joan naiz,
garaile, nire gabardina hegaldatuz Superman-en kapa bat balitz bezala,
eta idazten hasi naiz indar guztiarekin, munduari lezio bat emateko
asmoz:

GIZA ESPIRITUA

Baina patuak, beti krudel eta ironiko, beste plan bat du.
Unibertsoak umore zentzu bihurria dauka.

Lehenengo hizkia, "G" letra larri loriatsua, idaztean, klariona
lehertu egin da. Ez da hautsi; desintegratu egin da. Eztanda atomiko
txiki bat izan da nire eskuan. Klarionaren kalitatea, antza,
hezkuntzaren kalitatea bezala, gainbeheran dago; lehengo klarionek
inperioak eraikitzen zituzten, oraingoek bakarrik hautsa sortzen dute,
txinoetan erositako igeltsu merkea.

Hauts zuri-zuri batek, laino trinko batek, eztanda egin du nire aurpegian, nire betaurrekoetan, nire sudur-zuloetan eta, batez ere, nire gabardina ilunaren aurreko aldean.

Geldi-geldi geratu naiz. Estatua bat bezala. "Pompeian harrapatutako gizona" izenburua izan zezakeen koadro bat naiz. Vesubio pertsonal bat lehertu zait aurpegian. Hauts hodei baten erdian, zurituta, umiliatuta, nire betaurrekoak erabat opakotuta.

Ikasleek eztanda egin dute barrez. Ez barre diskretua; barre basatia, histerikoa, primitiboa. Hienen barreak dira, harrapakina zaurituta ikusten dutenean. Ikerrek mugikorra atera du, *flash* eta guzti. Grabatzen ari da. Badakit bideo hori TikTok egongo dela arratsalderako, "Irakaslea vs Klariona" edo *Boomer Dust Explosion* izenburuarekin, musika elektroniko absurdo batekin editatuta, eta milaka *like* izango dituela. Nire tragedia haien entretenimendua da.

Nik, ordea, duintasuna mantendu dut. Poliki-poliki, klariona zatia (orain hauts bihurtua) utzi dut erretiluan. Nire gabardina astindu dut, hauts zuria are gehiago zabalduz, elur artifiziala balitz bezala, negu nuklear baten iragarle.

—Ikusten duzue? —esan diet, ahots baxu baina beldurgarriarekin, nire betaurreko zuriak garbitu gabe, mamu baten antzera—. Klariona ere hil egin da. Materiak berak uko egin dio zuei irakasteari. Naturak berak errefusatu egin du zuen ezjakintasuna. Gaur ez da klaserik egongo, dolua baizik.

Klasea amaitu gabe irten naiz. Korridorean zehar, irakasle fantasma bat bezala ibili naiz, zuriz zikinduta, nire Koaderno Urdina bularrean estutuz. Korridoreko "Konpetentzia Digitala" posterrak irribarre egiten dit ironiaz.

Informatika gelaren aurretik pasatzean, Maite ikusi dut. Nola ez. Patuak beti jartzen du nire bidean momenturik txarrean.

—Joxe Mari! —esan du, begiak zabal-zabalik, bere tablet-a eskuan—. Zer gertatu zaizu? Zer da hori? Irina bota dizute gainetik? Sukaldaritza tailerra egin duzu *foodie* moduan?

Begiratu diot. Nire begiak bi ikatz beltz dira irin zuriaren erdian, arimaren sakontasunetik begira.

—Ez —erantzun diot, nire begietan giza arrazarekiko fedearen azken txinparta itzaltzen delarik—. Ez da irina. Zibilizazioaren errauntsak dira. Eta gu gara erraunts horien zaintzaileak. Baina ez kezkatu, Maite, errauntsak garbitu daitezke; zuen modernitate likidoa, ordea, orban ezabaezina da.

Komunera sartu naiz, nire babeslekura, eta atea giltzaz itxi dut bi aldiz. Ispiluan begiratu naiz. Pailazo triste bat ematen dut, hautsa aurpegian, antzerki tragiko bateko aktore zaharra. Baina pailazo honek oraindik badauka misio bat. Aurpegia garbitu dut ur hotzarekin, zakarki, azaleko hautsa eta lotsa kentzeko.

Nire pasahitza berreskuratuko dut. Maite garaituko dut. Eta hurrengoan, zin dagit, idazmakina batekin etorriko naiz. *Olivetti Lettera* 32 bat. Hori ez da blokeatzen. Hori ez da *offline* geratzen. Hori da egiaren soinua, metrailadore kultural batena.

Azaroak 25. Zenbakiak ez dira inoiz gezurretan aritzen; pertsonak bai.

Euria ari du kanpoan, euri zikin, fin eta gris hori, Donostiako zerua berun urtua bihurtzen duena eta arimaren zokorik sakonenak ere bustitzen dituen. Leihoetako kristalek negar egiten dute, nire orde, barruan gertatzeaz dagoen tragediaren aurrean. Baina ekaitzik okerrera, tifoia bera, ez dago kalean, 2. solairuko Bilera Gelan baizik. Ebaluazio-bilera. Hitz horiek entzute hutsak nire kolon suminkorra dantzan jartzen du, eta nire azido urikoaren mailak estratosferaraino igotzen ditu.

Mahaiaren inguruan eserita gaude denok, Erdi Aroko inkisizio-tribunal baten bertsio postmoderno, dekadente eta burokratiko batean. Zuzendaria buruan, noski, Pontzio Pilatos moderno baten gisan, Excel orri erraldoi eta beldurgarri bat horman proiektatzen. Gelaxka koloretsuak: berdeak ("gainditua", edo hobeto esanda, "sistema engainatua"), gorriak ("ez gainditua", egiaren kolorea) eta horiak ("zalantzazkoa" edo "irakaslearen errukiaren eta nekearen arabera"). Pantaila hori, bere gelaxka ordenatuekin, kartzela panoptiko bat da niretzat.

Giroa itogarria da, fisikoki eta moralki. Berogailua topera dago eta gela barruan giza izerdiaren, kafe merkearen (Maitek ekarritako *FairTrade* ginseng-adunaren, noski, zeinak lurraren eta traizioaren usaina duen) eta etsipen kolektiboaren usaina nahasten dira aire geldiarekin. Nire gabardina kendu gabe nago, noski. Izerditan blai egon arren, ez dut nire armadura kentzen etsaiaren lurraldean. Botoiak leporaino lotuta, nire Koaderno Urdina ezkutu gisa erabiliz.

—Beno, lankideok —hasi du Zuzendariak, ahots nekatu eta arrastatuarekin, bere bizitzako erabakiekin damututa balego bezala—, 3.B taldearekin hasiko gara. Ea azkar bukatzen dugun, *deadline*-a gainean daukagu eta.

3.B. Bisigodoen taldea. Atilaren hordak. Nire amesgaiztoa eta nire gurutzada pertsonala.

Izenak pasatzen doaz, eta horrekin batera, gezurren desfilea hasi da. "Aurrerapen egokia", "jarrera positiboa", "hobetzen ari da". Irakasleek —nire borrarroek, irribarre faltsuekin— esaldi hutsalak botatzen dituzte, ikasleen ezjakintasuna eufemismo pedagogikoekin estali nahian. Inork ez du esan "ez daki ezer", "ez du liburua ireki" edo "alfer hutsa da". Ez. Hitz horiek debekatuta daude Hiztegi Berrian. Orain "erritmo desberdinak" dituzte, edo "ikaskuntza prozesu ez-linealak". Ikasle batek klasean aulki bat erre balu, ziur nago "sormen piroteknikoa" deituko lioketela.

Eta orduan, iritsi da momentua. Danbor hotsak entzun ditut nire buruan. Ikerren izena agertu da pantailan.

Excel-ean, nire zutabeen ("Kultura Klasikoa", zibilizazioaren azken faroa), zenbaki bat distiratzten ari da, egiaren itsasargi bat bezala gezurren ozeanoan, diamante bat ikatzaren artean: 4,9.

Isiltasun deseroso, lodi eta astun bat sortu da gelan. Haizagailuaren burrunba baino ez da entzuten. Maite nire parean eserita dago. Bere begi profilatuekin, betaurreko moreen atzetik, begiratu dit, eta gero pantailara, eta gero berriro niri, sinesgogor.

—Joxe Mari —dio, goxotasun pozoitsu batekin, kobra batek hozka egin aurretik egingo lukeen bezala—, 4,9 bat dauka. Ez da posible, ezta? Akats tipografiko bat izango da.

—Hala da —erantzun diot, nire ahotsa marmar sakon batetik ateraz, sumendi baten gisan—. Zenbaki ederra da. Hamartarrek zehaztasuna adierazten dute. Jainkoak zenbaki osoak sortu zituen, baina deabruak... deabruak hamartarrak ekarri zituen gure oinazea neurtzeko. Eta kasu honetan, neurria zehatza da.

—Ya, baina... —Maitek boligrafoa hozkatu du, urduritasunez—. Ez duzu 5era igoko? Diziplina arazo batzuk izan ditu, bai, *okay*, onartzen dut, baina jarrera hobetu du azken astean.

Gezurra. Gezur ustela. Ikerrek ez du jarrera hobetu. Ikerrek azken astean klasean lo egin du, burua mahai gainean jarrita, eta hori,

teknikoki, hobekuntza bat da aurreko astearekin alderatuta, non aulkiak jaurtitzen saiatu zen eta nire klarionak lapurtu zituen. Baina begetal egoeran egotea ez da nahikoa 5 bat lortzeko Mendebaldeko Zibilizazioaren historian. Lo egitea ez da meritu akademiko bat.

—4,9 ez da 5 —esan dut tinko, nire Koaderno Urdina mahai gainean estutuz, nire hatz-koskorak zuritu arte—. Matematikoki, ontologikoki eta moralki, 4,9 ez da 5. Zenbaki horrek esan nahi du "ia", "ia-ia", baina "ez". Eta "ez" hori da, hain zuzen ere, lezio pedagogikorik handiena. Muga bat da. Amildegia bat. Eta amildegia horren ertzean bakarrik ikasten da hegan egiten.

Zuzendariak hasperen luze bat egin du, betaurrekoak kendu eta begiak igurtzi ditu.

—Joxe Mari, mesedez. Ez gaitezen zurrunbiloan sartu. Hamartar batengatik ez dugu mutila frustratuko. Bere autoestimua jokoan dago. Badakizu familiak zer-nolako presioa egiten duen. Gainera, Konpetentzia Digitalean oso ondo dabil.

—Konpetentzia Digitalean? —jauzi egin dut, nire pazientziaren urtegia lehertuz—. TikTok bideoak egitea ez da konpetentzia bat! Hori endekapen kulturala da! Filtroak jartzea ez da artea! *Reels*-ak egitea ez da zinema! Hori da garunaren atrofia programatua!

—Bidelagunok —sartu da Orientatzailea, ahots xuxurlari eta terapeutiko batekin, intsentsu usaina zeriona—, pentsatu behar dugu

Ikerren testuinguru emozionalaz. 4,9 batek porrota sentiaraziko dio. Trauma bat sor diezaioke. Hesi emozional bat.

—Horixe da helburua! —oihukatu dut, nire aulkian zutituz (edo ia, nire ziatika dela eta, mugimendua erdibidean geratu da, baina intentzioa heroikoa da)—. Porrota! Frustrazioa! Trauma txikiak! Horiek dira karakterea forjatzen duten suak! Nola ikasiko du bestela bizitza gogorra dela? Nola prestatuko dugu mundu errealerako, baldin eta hemen dena oparitzen badiogu plastikozko kotoi gozoa bezala? 4,9 hori opari bat da! Maitasun ekintza bat! Gonbidapen bat da esfortzura, hobetzeko deia! Senecak esango lukeen bezala: *Per aspera ad astra*. Zailtasunaren bidez izarretara! Zuek, ordea, igogailua jarri nahi diozue izarretara iristeko, eta gainera, musika hariarekin!

Gelak isilik begiratu dit. Maitek burua astindu du, "kasu galdua" naizela pentsatuz, eta ziurrenik nire aurkako txosten bat mentalki idazten ari da.

—Bozkatu egingo dugu —dio Zuzendariak, demokraziaren tirania erabiliz nire arrazoimena eta logika zapaltzeko—. Klaustroaren subiranotasuna da nagusi. Nor dago 5a jartzearen alde?

Esku guztiak altxatu dira. Denak. Traizioa unisonoan.

Matematikakoak, zeinak jakin beharko lukeen $4,9 < 5$ dela, eskua altxatu du lotsati.

Gorputz Hezkuntzakoak (noski, horrek beti 8ak jartzen ditu transpiratzeagatik bakarrik) beso gihartsua altxatu du, garaipen keinu bat balitz bezala.

Baita Erljioakoak ere... Judas Iskariote berria! Non dago zure moral kristaua? Non dago egiarekiko konpromisoa?

Nire 4,9 loriatsua, nire erresistentziaren gotorlekua, pantailan desagertu da klik bakar batekin. Haren ordeztu, 5 borobil, faltsu eta gizen bat agertu da. Zenbaki horrek ez du Ikerren ezagutza adierazten; irakasleen koldarkeria, nagikeria eta sistema ustelaren garaipena adierazten du.

—Hau iruzurra da —murmurra egin dut, nire gauzak jasotzen hasiz, eskuak dardarka—. Hau estatistika faltsutzea da. Sobietar Batasunean ere ez ziren ausartzen horrelako datuak asmatzera bost urteko planetan. Orwelliarra da hau: 2 gehi 2 berdin 5, Partiduak hala nahi badu.

—Joxe Mari, eseri mesedez, ez egin eszenarik, oraindik beste 14 ikasle falta dira —dio Zuzendariak, niregana begiratu gabe.

—Ez —erantzun diot, duintasunez, nire gabardina estutuz—. Ez naiz konplize izango fartsa honetan. Nire aktan, nire Koaderno Urdinean, 4,9 bat jarriko dut. Historian horrela geldituko da. Sistemak aldatu nahi badu ordenagailuan, Sistemak zikindu ditzala eskuak, baina nik ez dut nire sinadura jarriko gezur horren azpian. Nik nire kontzientzia garbi daukat, eta nire arima salbu.

Aterantz abiatu naiz, nire gabardina hegaldatuz, Batman zaharkitu bat bezala. Atea irekitzean, korridoreko hotza sartu da, nire arimako hotzarekin bat eginez. Buelta eman dut azken aldiz.

—Eta beste gauza bat —esan diet, ahots baxu baina zorrotzarekin—. Hurrengoan, Ikerri 5a jarri nahi badiozue, eman diezaiozuela zuek titulua zuzenean. Oparitu iezaiozue diploma bat zereal kaxa batean. Nik nahiago dut nire burua termiten bazka bihurtu, edo Maiteren ginseng hori edan litrotan, gezur hori sinatu baino. Agur, traidoreok.

Atea itxi dut kolpe batez. *PUM*. Soinu lehorrak korridore hutsean oihartzuna izan du. Bakarrik nago. Nire urdailak orroe egin du berriro, piztia zauritu batek bezala. Ez dakit gosea den, edo egiak eragindako indigestio masiboa. Baina badakit gauza bat: gaur galdu egin dut, gudua galdu da, baina nire 4,9a moralaren historian geratuko da, erresistentziaren monumentu ikusezin gisa.

Abenduak 20. Banalitatearen festa paganoa.

Infernua ez da suzko leize bat, Dante oker zegoen; bere irudimena mugatua zen, garai hartan ez baitzuten "talde-dinamikarik" ezagutzen. Infernua "Gastro-Taberna" moderno bat da, non platerak karratuak edo arbelezkoak diren, janaria gutxiezikoa eta eskandaluzko prezioan zerbitzatzen den, eta lankideek, beren duintasun profesionala aldagelan utzita, elur-orein adarrak daramatzaten buruan.

Gaur Gabonetako Afaria da, urteko erritu sozial hipokritena, non elkar gorrotatzen duten edo, onenean, elkar ignoratzen duten pertsonak hortzak erakutsiz irribarre egiten dioten elkarri, urdaiazpiko iberikoaren (edo haren imitazio merkearen) eta ardo borrokalariaren aitzakian. Gizarte-kontratuaren parodia groteskoa da.

Ez nuen etorri behar. Badakit. Nire Koaderno Urdinean argi eta garbi idatzi nuen atzo, nire buruari abisu bat emanez: "Joxe Mari, mantendu zure osotasuna. Ez zaitez nahastu plebearekin beren Saturnalia modernoetan. Zure gibela eta zure arima ez daude prest". Baina Zuzendariak "iradoki" zuen —hau da, agindu, mehatxu inplizitu batekin— asistentzia "gomendagarria" dela "talde-kohesioa" mantentzeko. Kohesioa. Hitz horrek nire hesteetako edukia gogorarazten dit, masa informe eta likatsu bat. "Taldea egitea" deitzen diote; nik "konplizitatea behartzea" deitzen diot.

Jatetxea "Sinergia" deitzen da (izenak berak abisu bat izan behar zuen, marketin hutsalaren adierazle), eta hiriko auzo "berrituan" dago, gentrifikazioaren bihotzean. Dekorazio minimalista eta pretentzioso batez apainduta dago: hormigoizko hormak biluzik (nik "amaitu gabeko obra" deitzen diot, beraiek *industrial chic*), aire-hoditeria bistan eta bonbilla goriak kaiola metalikoetan. Hormak grisak dira, nire etorkizuna bezala, eta argia hain da iluna, ezen ia ez baita ikusten zer ari garen jaten. Hobe horrela, agian, begiek ikusten ez dutena bihotzak (eta urdailak) sentitzen baitu geroago.

Mahai luze baten izkinan nago eserita, nire gotorleku estrategikoan, paretaren kontra, nire bizkarra babestuta izateko. Nire aurrean, Maite dago. Nola ez. Patuak umore beltza dauka. Gaur ez darama bere ohiko *outfit* pedagogikoa (kamiseta aldarrikatzaileak eta *sneakers*-ak); gaur lentejuelazko soineko bat darama, diskoteka-bola ibiltari baten antzera, eta buruan diadema bat *Merry Christmas* jartzen duena argi keinukariekin. Argi horiek nire begietan jotzen dute aldizka, nire epilepsia latentea esnatu nahian. Nire erretinak sufritzen ari dira, baina nire pazientzia gehiago.

—Joxe Mari! —oihukatu du, jada hirugarren ardo kopa edan ondoren, bere ahotsaren bolumena kontrolatzeko gaitasuna galduta—. Anima zaitetz! Ze aurpegi daukazu! Ez duzu ezer jan! Kroketa *homemade* dira! "Amonaren errezetarekin" eginak!

Plater beltz bati begiratu diot (arbelezkoa, noski, klarionaren hautsaren trauma gogorazteko, unibertsoak ez baitit ezer

barkatzen). Bertan, hiru kroketa daude, triste, bakarti, geometria ez-euclidean batean antolatuta, saltsa tanta batzuekin "apainduta" Jackson Pollock-en koadro txarra bailitzan.

—Hauek ez dira kroketak —erantzun diot, nire ahotsa hilobi batetik aterako balitz bezala, sakon eta etsita—. Hauek deseraikitako iruzurrak dira. Tradizioaren irain gastronomikoak. Kroketa batek sendoa izan behar du, duina, eta ez masa likido bat ogi birrinduzko kazolan ezkutatua.

—Probatu bat, gizon! —bultzatzen nau Gorputz Hezkuntzakoak, bere indarra neurtu gabe bizkarrean kolpe bat emanaz, nire ornoak lekuz mugituz eta zerbikaletako mina areagotuz—. Boletus eta *foie* dira! *Delicatessen* hutsa!

Gose naiz. Hori da egia gordina. Nire pentsio filosofikoak ez dit ematen luxuzko afarietarako, eta gaur eguerdian ez dut ezer jan, gorputza prestatzeko pozo honetarako, baraualdi penitentzial bat eginez. Nire urdailak hutsaren oihartzuna egin du. Kroketa bat hartu dut sardexkarekin. Barrualdea likidoegia da, ia jariakorra. Susmagarria. Ez du boletus usainik, kimika laborategi baten usaina baizik.

Bitartean, "Lagun Ezkutua" hasi da. Beste tortura bat. Haurkeriaren gailurra. Opariak banatu dituzte, paper distiratsuekin eta begiztekin. Niri, patuaren krudelkeriaz, *Mr. Wonderful* motako katilu bat egokitu zait, pastel kolorekoa. Esaldia irakurri dut, tipografia ergel eta *kuki* batean idatzia: "Ez izan irakaslea, izan inspirazioa".

Nire eskuak dardarka hasi dira. Katilua apurto nahi dut, zati txikitan bihurtu eta zati horiekin nire zainak moztu, edo hobeto, oparitu didanaren eztarrian sartu. Esaldi horrek irakaskuntzaren lanbidea hutsaltzen du, gure autoritatea txikitzen du! Baina irribarre ziniko, ia titaniko bat behartu dut.

—Eskerrik asko —murmuratu dut, hortzak estutuz—. Nire gosariak... gogoangarriak izango dira hemendik aurrera. Kafe beltza edango dut hemendik, nire arima bezain beltza, eta esaldi hori irakurtzean gogoratuko dut zergatik gorrotatzen dudan mundua.

Ardoa zerbitzatu dute berriro. Ez da Errioxakoa, ezta Nafarroakoa ere. "Ardo ekologikoa" da, "zero kilometrokoa", Maitek aukeratua noski. Etiketan txori bat agertzen da marraztuta. Ozipin zaporea du, lurraren eta herdoilaren arteko zerbait, baina edan egin dut. Kopa bat. Bi. Hiru. Alkoholak nire mihia askatu du, eta nire zentzutasunaren balaztak, normalean herdoilduta daudenak baina funtzionatzen dutenak, guztiz apurto dira bat-batean. Mundua lausotu egin da, eta nire haserrea argitu.

Zuzendaria altxatu egin da, koilararekin kopa joz, arreta eskatzeko. Isiltasuna egin da, edo zerbait antzekoa.

—Lankideok —hasi da, masailak gorrituta—, urte gogorra izan da, erronkaz betea, baina elkarrekin gainditu dugu. Topa egin dezagun gure ikasleengatik, gure proiektuengatik eta etorkizunarengatik...

Ezin dut gehiago. Nire barruko presio-eltzeak, urteetako erresistentzia isilak, eztanda egin du. Aulkia atzera bultzatu (zarata infernala ateraz) eta zutitu egin naiz, kopa eskuan, profeta mozkortu eta amorratu baten antzera.

—Gezurra! —oihukatu dut.

Jatetxe osoa isildu egin da. Musika (Mariah Carey-ren *All I Want For Christmas Is You*, noski) gelditu egin da nire buruan, disko batek salto egingo balu bezala. Beste mahaletako jendea ere begira daukagu.

—Joxe Mari, eseri mesedez... ez egin eszenarik —xuxurlatu du Zuzendariak, izututa, bere autoritatea lurrunetan ikusiz.

—Ez naiz eseriko! —nire ahotsa trumoi bat da, entzun nahi ez dutenentzat—. Topa egin nahi duzue? Topa egin dezagun, bai! Topa egin dezagun hezkuntzaren hilotzaren gainean! Zuek... zuek uste duzue irakasleak zaretela? Zuek ez zarete irakasleak; zuek haurtzain garestiak zarete, entretenimenduaren industriako langileak!

Maitek ahoa estali du eskuekin, diadema keinukaria buruan duela. Eszena groteskoa da.

—Ikusi zaituztet! —jarraitu dut, hatz erakuslearekin airea sastakatuz, akusatzaile—. Ikusi dut nola jartzen dituzuen 5ak opari gisa, Gabonetako saskian turroia balira bezala! Ikusi dut nola ordezkutzen duzuen Platon *Kaboot* batekin! Nola aldatu duzuen pentsamendu kritikoa *mindfulness* merkearekin! Zibilizazioa sutan

dago, barbaroak Erromako ateetan daude eta *selfie*-ak egiten ari dira, eta zuek... zuek ateak irekitzen dizkiezue, kroketak jaten ari zarete eta irribarre egiten!

Nire oreka galtzen hasi naiz. Ardoa, sabel hutsik, traidorea da, Brutus bezala. Baina orduan, kroketak.

Ahaztuta neukan kroketak, nire hesteetan bide isila egiten ari zena troiako zaldi baten moduan, bat-batean esnatu da. Boletus eta *foie*? Ez. Hori arma biologiko bat zen, bakterio anaerobikoen festa bat. Nire urdailak, jada tentsioagatik, behazunagatik eta alkoholagatik ahulduta, atzera buelta bortitza egin du. Espasmo bat sentitu dut, lurrikara tektoniko bat nire diafragman, tsunami baten iragarle.

—Eta zu, Maite... —saiatu naiz jarraitzen, azken epaia eman nahian—, zure berrikuntza pedagogikoak nire... nire...

Hitzak trabatu egin zaizkit. Nire aurpegia kolorez aldatu da. Berdetik horira, eta horitik grisera, jatetxeko hormen tonu berera. Izerdi hotza hasi zait.

—Joxe Mari, ez duzu itxura onik —dio norbaitek, urrutitik bezala.

Ez dut ezer esan. Ezin dut. Nire eskua ahora eraman dut, nire duintasunaren azken hondarrak salbatu nahian, eta korrika hasi naiz irteerarantz. Mahaiak jo ditut bidean, aulkiak bota ditut, zerbitzari bat ia lurrera bota dut. Ihesaldia ez da heroikoa, disimulua ezinezkoa da.

Jatetxeko atea ireki dut bortizki eta kaleko aire hotzak jo nau. Baina beranduegi da. Sarreran bertan, kalearen erdian, *Menu del Día* jartzen duen arbel modernoaren ondoan (arbel madarikatua, beti nire patuan!), nire gorputzak amore eman du.

Botaka egin dut. Ez dut deskribatuko zer. Ez da beharrezkoa. Baina han doa ardo ekologikoa, han doa kroketa deseraikia (orain guztiz deseraikia), eta han doa nire hezkuntza-ibilbidea, espaloiko baldosetan barreiatuta. Nire barneko laba guztia kanporatu dut, nire gorrotoa materializatuz.

Lankide batzuk atera dira, kezkatuta (edo morboagatik).

—Deitu anbulantzia bati! —oihukatu du Maitek, mugikorra eskuan—. Zurbil dago!

—Ez! —lortu dut esatea, farola bati besarkatuta, naufrago bat masta bati bezala ekaitzaren erdian—. Ez dut zientzia modernorik nahi! Ez dut ospitalerik nahi! Utz nazazue hemen hiltzen, duintasunez, nire oka propioaren artean! Hori da eta gaur egungo kulturaren metaforarik onena: digestio ezina!

Zuzendariak, eskandalua saihestu nahian, taxi bat deitu du. Sartu egin naute, zaku bat bezala, nire gabardina zikinduta. Taxistak atzera begiratu dit, mesfidati, tapizeriaren segurtasunagatik beldurrez.

—Ondo zaude, jauna?

—Ez nago ondo —xuxurlatu dut, leihoan burua jarritz, euria kristala jotzen ikusten dudan bitartean, malkoen antzera—. Ez naiz ondo egongo mundu hau zentzuzkoa den bitartean. Ni naiz azken humanista, eta gaur... gaur kroketa likido batek garaitu nau.

Taxiak aurrera egin du, eta atzean utzi ditut "Sinergia" jatetxea eta nire lankideak beren argi keinukariekin. Nire duintasuna, espaloian sakabanatuta, euriarekin batera estoldara doa.

Urtarrilak 15. Titaniozko piztiaren sabelera.

Autobusa ez da garraiobide bat; presondegi mugikor bat da, gurpilen gaineko kaiola hermetiko bat. Bertan, piztia hormonatuek —nire ikasleek— beren oihu primitiboak eta reggaeton musika (bozgorailu eramangarri batetik, noski, zeinaren bateria amaigabea dirudien) partekatzen dituzte nire migrainarekin. "Sinergia" jatetxeko gertaeratik bizirik atera naiz, nahiz eta nire gibela oraindik protestan ari den, baina nire ospe profesionala oraindik zainketa intentsiboetan dago. Gaurko txangoa, Zuzendaritzak "kulturalki aberasgarria" eta "kurrikulumaren hainbat konpetentzia lantzeko ezinbestekoa" izendatua, niretzat penitentzia hutsa da. Dante infernura jaitsi zen, bai, baina ez zuen DBHko 4. mailako talde bat eramane behar izan autobusean ordubetez.

Helburua: Guggenheim Museoa. Modernitatearen tenplua. Niretzat, ordea, dekadentziaren mausoleoa.

Autobusa Bilbon sartu denean, han ikusi dut munstroa. Titaniozko ezkatatzen dituen piztia distiratsua, itsasadarraren ondoan etzanda, hiriaren arima irensteko prest. Frank Gehryk diseinatu, diote, jenio bat omen. Nik diot arkitekto batek ondoezik zegoenean marraztu zuela, sukarraren eldarnioan, paper bat zimurtu, lurrera bota eta "hauxe da!" esan zuela. Kaos solidifikatua da. Desordena arkitektonikoa. Partenoiaaren antitesia. Ez dago lerrorik, ez dago ordenarik, ez dago *logos*-ik. Bihurguneak eta distira hutsalak baino ez daude, gure gizartea bezala: kanpotik distiratsua, barrutik hutsa.

Autobusetik jaistean, lehenengo iraina jaso dut, zuzenean begietara: *Puppy*. Txakur erraldoi hori, lorez egina. Kitsch-aren jainkoa. West Highland White Terrier bat, baina Troiako Zaldiaren tamainakoa. Ikasleak, noski, berehala hasi dira *selfie*-ak ateratzen piztia loretsuaren aurrean, beren ezpainak ahate-mokoren antzera jarritz eta "bakea" ikurra eginez hatzekin.

—Begira hori! —oihukatu dut, nire aterkia (ezpata bat bezala, nire *gladius* erromatarra) airean astinduz—. Hori ez da artea! Hori ez da eskultura! Hori lorezaintza hipertrofiatua da! Hori da Walt Disneyk eta Monsanto-k seme bat izan balute aterako litzatekeena! Berninik, marmolezko haragi bizia zizelkatzen zuenak, hori ikusiko balu, berriro hilko litzateke lotsagatik!

Ikerrek, betaurreko beltzak daramatzan arren (urtarrilean, Bilbon eta euria ari duela, noski), txikle bat lehertu du ozenki, nire diskurtoaren puntuazio marka balitz bezala.

—Joxe Mari, ez izan *hater*-a. Txakurra *mono* da. *Cute* da.

Mono. *Cute*. Artea epaitzeko kategoria estetiko berriak. Kant-en "Epaiketaren Kritika" zakarrontzira bota dute eta "Instagram-eko *Likes*"-ekin ordezkatu dute. Winckelmann hilobian bueltaka ari da, abiadura bizian.

Barrura sartu gara. Segurtasun kontrola igaro behar dugu, aireportu batean bezala. Nire gerrikoak pitatu egin du, eta segurtasuneko zaindaria mesfidati begiratu dit, terrorista kultural bat

banintz bezala. Sarrerako hall-a hutsune handi bat da, nire ikasleen garunak bezalakoa. Sabaia altuegia da, eta soinuak oihartzuna egiten du, elkarrizketa ulergaitz bihurtuz. Maite ere han dago, beste talde batekin, audio-gida bat lepoan duela eta ikasleei "esperientzia sensoriala" eta "*flow* artistikoa" bizitzeko eskatuz.

—Sentitu espazioa! —oihukatu die—. Utzi zuen *chi*-ari ibiltzen titanioaren artean!

Nik, ordea, nire artaldea zuzenean eraman dut Richard Serraren aretora. "Denboraren Materia". Areto erraldoia, eskultura erraldoiekin.

Burdin herdoilduzko horma erraldoiak. Labirinto oxidatuak. Tetanosa arte bihurtua.

—Hau —esan diet, nire ahotsak oihartzun metaliko eta hotza eginez altzairuzko hormen artean—, hau da gizarte modernoaren metafora perfektua. Burdin zaharra, inora ez doazen bideak, eta hutsunea. Ez dago edertasunik. Ez dago proportziorik. Herdoila bakarrik dago. Gizarte industrialaren hondakinak gara, eta hau da gure tenplua.

Ikasleak sakabanatu egin dira. Serraren eskulturak tranpa bat dira irakaslearentzat, eta Serrak berak bazekien hori diseinatu zituenean: horma kurbatuen eta okertuen atzean ezin da ezer ikusi. Kontrol bisuala ezinezkoa da. Panoptikoaren alderantzizkoa da: inork ez du inor ikusten. Nire taktikak huts egin du.

Bat-batean, konturatu naiz. Isiltasuna. Gehiegizko isiltasuna. Ez dago irri-karkararik, ez *bro* oihurik.

Buruak zenbatu ditut, artzain urduri batek bezala. Bat, bi, hiru... hogeita lau.

Hogeita lau. Bat falta da.

Izerdi hotza hasi zait bizkarrezurretik behera, izotz zati bat bezala. Nor falta da? Begirada azkar bat zerrendara. Txandala... ile horia... falta zena... Oier da. *Youtuber* frustratua, klasean beti *streaming* egiten saiatzen dena.

—Oier! —oihukatu dut. Nire ahotsak "Oier... Oier... Oier..." errepikatu du eskultura barruan, mamu baten antzera, burdinak nire etsipena biderkatuko balu bezala.

Ezer ez.

Eskultura espiral batean sartu naiz, zorabiatuta. Hormak nire gainera erortzen ari direla iruditzen zait, mehatxari. Burdinaren usaina, nire beldurraren usaina, oxidoaren zaporea ahoan. Korrika hasi naiz, biraka eta biraka, zentzuaren norabidea galduta. Arte modernoak fisikoki erasotu nau. Zorabioa. Nire labirinto propioa da hau, nire infernu zirkularra. Minotauroa ez dago, baina bai nire arduragabekeriaren munstroa. Pentsatu dut: "Hemen galduko naiz, eta urte batzuk barru nire hezurdura aurkituko dute, arte-instalazioaren parte dela pentsatuz".

Eta orduan, erdian, espiralaren bihotzean, aurkitu dut.

Oier han dago, eskulturaren bihotzean. Ez dago galduta. Ez dago negarrez. Ez dago artearen handitasunaren aurrean belaunikatuta.

Mugikorra tripode txiki batean jarrita dauka (nondik demontre atera du tripodea? Poltsiko magikoak dituzte!) eta dantzari da. Dantza konbultsibo bat, epileptikoa, zentzugabea. Besoak astintzen ditu, ipurdia mugitzen du modu lizunean, reggaeton kanta baten erritmoan (aurikularrak jarrita ditu, eskerrak, bestela nire burua burdinaren kontra joko nukeen). Eraztun argidun bat ere badauka mugikorrean.

Eskua bularrean jarri dut, nire bihotz taupadak lasaitzeko, infartua ekiditeko.

—Oier... —esan dut, arnasestuka, sinesgogor—. Zer... zer demontre ari zara egiten leku sakratu (edo behintzat, garesti) honetan?

Mutilak susto bat hartu du, aurikular bat kenduz.

—Joder, Joxe Mari! Bideoa izorratu didazu! Trend bat da. "Dantza herdoilduaren barruan". *Challenge* berria da. Viral egingo da. Dagoeneko 50 *view* ditu zuzenean!

Lurrera begiratu dut. Burdinazko zoru hotzera. Gero horma herdoilduetara. Eta azkenik Oierren aurpegi inozora.

—*Viral*... —errepikatzen dut, hitza ahoan bueltaka, zapore mingotsarekin—. Birusa zu zara, Oier. Zu eta zure belaunaldia. Zuek zarete Mendebaldeko kulturaren pandemia. Richard Serrak hau sortu zuen espazioa eta denbora zalantzan jartzeko, eta zuk... zuk atzealde hutsal bat bihurtu duzu 15 segundoko bideo baterako.

Eskutik heldu diot (arautegiaren aurka, badakit, "kontaktu fisikoa debekatuta dago", baina une honetan berdin zait, arrastaka eraman behar badut ere) eta labirintotik atera dut, animalia bat bezala.

—Banoa —esan diot nire buruari ozenki, aretotik irten garen bitartean—. Arteak garaitu nau. Herdoilak irabazi du. Ez dago esperantzarik.

Autobusera itzultzean, euria ari du berriro. Bilboko zerua nire arima bezain gris dago. Maitek, autobuseko atean, irribarre batekin galdetu dit:

—Zer moduz *visit-a*? Inspiratu zarete? Ikasleek *content* pilo bat sortu dute!

Ez diot begiratu ere egin. Nire eserlekuan erori naiz. Nire Koaderno Urdina atera dut, orrialde berri bat bilatu eta esaldi bakarra idatzi dut, nire epitafio pedagogikoa balitz bezala: "Gaur, burdina herdoilduaren artean, itxaropena galdu dut behin betiko. Edertasuna hil da, eta haren hilotzaren gainean dantzan ari dira 'TikTok-erako'".

Otsailak 15. Azken Epaiketa iritsi da, baina nik epaituko ditut haiek.

Gaur, airea ezberdina da institutuan. Ez du ohiko lixiba merke eta nerabe-hormona usainik; beldurraren usain garratza du, animaliek ekaitza datorrenean sumatzen duten bera. Irakasle gelan isiltasun sepulkrala dago, hileta baten aurreko tentsioa. Maite, normalean zarata eta baikortasun toxikoaren iturri agorrezina, ez dago oihuka; ez du *mindfulness*-az edo *visual thinking*-az hitz egiten. Izkinan eserita dago, bere tablet-a estutu du bularraren kontra, arrosario bat balitz bezala, eta begirada galdua dauka, bere "metodologia aktiboek" gaur salbatuko ez dutela jakingo balu bezala. Arrazoa? *Bera* hemen dago.

Hezkuntza Ikuskaria.

Ez da gizon bat; burokraziaren enkarnazioa da. Gizon txiki bat da, gris kolorekoa, traje merke batez jantzia, sator baten antzera mugitzen da pasilloetan barrena, hormen kontra igurtziz. Ez du aurpegirik; betaurreko lodien atzean ezkututzen diren bi begi burokratiko, hotz eta arimagabe ditu, eta eskuan larruzko karpeta higatu bat darama, non gure patuak, gure karrerak eta gure miseriak idatzita dauden. Zuzendaria atzetik jarraika dauka, txakur leial eta urduri bat bezala, mingaina kanpoan, azalpenak ematen etengabe, bere izerdiak alkandora zikintzen duen bitartean: "Bai, noski, hemen metodologia aktiboak erabiltzen ditugu...", "Bai, konpetentzia digitala berebizikoa da, ikusiko duzu...", "Inklusibitatea da gure Iparrorratza...".

Nire txanda iritsi da. Patuak 3.B gelan jarri du hitzordua. Bisigodoen gelan. Atilaren kanpamentuan. Eta Ikuskaria nirekin dator, inkisidore bat hereje bat sutan erretzera doan gisan.

Gelako atean itxaron didate. Ikuskariak goitik behera begiratu dit, nire gabardina zahar, zikin eta heroikoari erreparatuz, orban bakoitza ebaluatuko balu bezala.

—Joxe Mari irakaslea, ezta? —galdetu du, ahots metaliko batez, sentimendurik gabekoa, ordenagailu batek hitz egingo balu bezala—. Zure programazio didaktikoa ikusi nahi nuke sartu aurretik. Ea nola txertatzen duzun Diziplinarteko Proiektua eta nola ebaluatzen dituzun ebaluazio-irizpideak errubriken bidez.

Irribarre egin diot. Ez da irribarre atsegina; irribarre ziniko, estoiko eta arriskutsu bat da, bere buruaz beste egitera doanaren irribarrea.

—Programazio Didaktikoa? —erantzuten diot, nire kopeta ukituz hatz erakuslearekin—. Programazio Didaktikoa hemen dago, jauna. *In mente*. Nire burmuinean zizelkatuta. Papera alferrik galtzea zuhaitzak hiltzea da, eta ni ekologista naiz, nire erara. Gainera, nire metodoak ez dira Excel orri batean sartzen; nire metodoak arimaren arkitekturari dagozkio.

Ikuskariak zerbait apuntatu du bere karpetan, bekaina altxatuz. Ez dirudi pozik. Ziurrenik "Kooperaio falta" edo "Erotasun zantzuak" idatzi du. Berdin zait.

Gelara sartu gara. Ikasleak, mirari baten bidez, isilik daude. Estatua gatzatuak dirudite. Maitek mehatxatu ditu seguruenik, edo agian Ikuskariaren aura grisak izutu ditu. Baina ni sartzean, tentsioa nabaritu da airean, elektrizitate estatikoa bezala. Atzeko ilaran, Ikuskaria eseri da, epaile baten moduan, boligrafoa ateraz arma bat balitz bezala.

Arbelaren aurrean jarri naiz. Nire pulpitua. Gaur ez dago *Chromebook*-ik mahai gainean. Gaur ez dago *Kaboot*-ik, ezta koloretako fitxarik ere. Gaur Egia dago, biluzik eta gordin.

—Gorde dena! —oihukatu dut bat-batean, trumoi baten gisan. Ikasleak ikaratu egin dira, eta batzuek mugikorrak ezkutatu dituzte—. Gaur ez dugu "proiekturik" egingo. Gaur ez dugu "bidelagun" izateari buruz hitz egingo. Gaur ez dugu jolastuko.

Ikuskariak bekaina are gehiago altxatu du, ia ilearen jaiotzeraino.

—Gaur —jarraitu dut, ahotsa igoz, eta gelan zehar ibiliz, toga bat eramango banu bezala—, iturrietara itzuliko gara. Sustraietara. Mendebaldeko Zibilizazioaren jatorrira. Zuek, barbaro digitalok, ez duzue ulertzen nondik zatozten, uste duzue mundua Google-rekin hasi zela, eta horregatik ez dakizue nora zoazten. Noraezean zabiltzate algoritmoen itsasoan!

Ikerrek, beti ausarta bere ezjakintasunean, eskua altxatu du.

—*Profe*, Maitek esan du gaur bideo bat grabatu behar dugula Erdi Aroari buruz, TikTok-erako *trend* bat egiteko.

—Maite ez dago hemen! —moztu diot, nire ahotsak hormak dardarazten dituelarik—. Hemen ni nago! Eta hemen *Magister Dixit!* Hemen irakasleak hitz egiten du eta ikasleak entzun, hausnartu eta ikasi! Demokrazia pedagogikoa amaitu da!

Klariona hartu dut (oraingoan ez da apurtu, jainkoak nire alde daude, kaltzio karbonatoa nire aliatua da) eta hitz bat idatzi dut arbelean, letra erraldoi, gotiko eta zorrotzekin, klarionak arbelaren kontra egiten duen soinu kirriskariarekin plazera hartuz:

TRIVIUM

Buelta eman dut, klariona hautsa eskuetan dudala.

—Norbaitek ba al daki zer den hau? —galdetu dut, desfioz.

Isiltasuna. Kilkerrak entzuten dira Ikerren burmuinean.
Haizagailuaren zurrumurrua baino ez.

—Noski ezetz —erantzun dut neuk, besoak zabalduz—. Nola jakingo duzue, zuen hezkuntza plastilina eta koloreekin egin bada?
Trivium-a! Hiru bideak! Gramatika, Dialektika eta Erretorika!
—oihukatu dut—. Hori da behar duzuen! Ez aplikazioak, ez *likes*-ak, ez filtroak! Hitz egiten jakin behar duzue! Argudiatzen! Pentsatzen!
Zuen ideiak defendatzen, ez bakarrik *emoji* batekin erantzuten!

Ikuskaria urduri mugitu da bere aulkian. Eztarria garbitu du, deseroso.

—Ehm... irakaslea... agian kurrikulum ofiziala landu beharko zenuke... Hizkuntza-Komunikazio konpetentzia teknologiaren bidez landu behar da...

Ez diot kasurik egin. Trantzean nago. Espiritu Santuak (edo kafeina faltak eta urteetako frustrazioak) hartu nau. Ez naiz irakasle bat orain; medium bat naiz, antzinakoen ahotsa.

—Cicero! —oihukatu dut, Ikuskariaren oharra baztertuz—. Marko Tulio Cicero! Erromako ahotsa! Entzun ezazue ondo, zeren hau ez duzue zuen pantailetan aurkituko! *Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?*

Esaldiak gelan eztanda egin du.

—Noraino abusatuko duzu, Catilina, gure pazientziaz? —itzuli dut, ikuskariari begira zuzenean—. Noraino?

Klaseari begiratu diot berriro, begiak sutan.

—Errepikatu nirekin! Quousque tandem!

Ikasleek elkarri begiratu diote, beldurtuta. Ero bat ikusi dute. Gizon bat bere onetik aterata. Nik, ordea, potentziala ikusi dut. Harri zakarrak ikusi ditut, zizelkatzeko prest. Marmol landugabea.

—Iker! —seinalatu dut hatz erakuslearekin—. Zutik! Orain!
Errepikatu! *Quousque tandem!*

Iker, izututa, zutitu egin da, bere txandal fosforitoa dardarka.

—Couscous... tandem? —murmurra egin du, ahots dardartiz.

—Ez da *conscons* bat! —oihukatu dut, mahai gainean kolpe bat emanaz, nire eskua minduz baina mina sentitu gabe—. Ez gara bazkaltzen ari! Latin hizkuntza da! Inperioaren hizkuntza! Zuen Instagram-eko biografia patetiko horiek baino gehiago iraundu duena! Zibilizazioa eraiki zuen hizkuntza da! *Conscons...* Jainkoa, barka iezaiezu!

Ikuskaria zutitu egin da, bere karpeta bularraren kontra estutuz.

—Hau onartezina da. Metodologia hau... hau tratu txarra da. Hau pedagogia beltza da. Txosten negatiboa jarriko dut.

—Hau hezkuntza da! —moztu diot, Ikuskariari begira, hatz erakuslea bere aurpegiaren kontra jarritz, zentimetro gutxira—. Zuek burokrazia zarete! Zuek paperak betetzen dituzue, gelaxkak, estatistikak... nik arimak betetzen ditut! Begira iezaiezu! Begira haien begiei! Ez dute ezer ulertzen! Hori da lehen urratsa jakintzara iristeko! Harrotasuna galtzea! Sokratesek esan zuen: "Badakit ez dakidala ezer". Hauek ez zekiten ezer eta uste zuten dena zekitela; orain badakite ez dakitela ezer! Aurrerapen bat da! Epifania bat da!

Ikuskariak atzera egin du, nire sutsutasunarekin beldurtuta, hormaren kontra talka egin arte. Zuzendaria atean agertu da, korrika etorri dela nabari da, aurpegia zuri-zuri eta arnasestuka.

—Joxe Mari... mesedez... Joxe Mari, atera zaitez... honek ondorio larriak izango ditu...

—Atera? —barre egin dut. Barre lehor, histeriko bat, eroetxe bateko korridoreetan entzuten den horietakoa—. Orain hasi besterik ez gara egin! *Trivium*-a bakarrik izan da! Orain *Quadrivium*-arekin hasiko gara! Musika! Astronomia! Aritmetika! Geometria! Unibertsoaren harmonia erakutsiko diet!

Arbela jotzen hasi naiz klarionarekin, erritmo frenetiko bat markatuz, orkestra zuzendari ero bat bezala.

—*Gaudeamus igitur! Iuvenes dum sumus!*—kantatzen hasi naiz, nire baritono ahotsa erabiliz—. *Post iucundam iuventutem, post molestam senectutem, nos habebit humus!*

Ikasleak mugikorrak ateratzen hasi dira. Grabatzen ari dira. *Flash*-ak ikusten ditut. Badakit. Baina ez zait axola. Hau ez da TikTok bideo hutsal bat. Hau historia da. Hau azken erresistentzia da. Hau da nire ondarea.

Zuzendariak besotik heldu dit eta arrastaka eraman nau aterantz. Indarrez. Ikuskaria oharrak idazten ari da frenetikoki, esku

dardartiarekin: "Desegokia", "Ezegonkorra", "Arriskutsua",
"Gaitasun gabea".

Pasillora iristean, ikasle guztien begiradapean, nire gabardina konpondu dut duintasunez, Zuzendariaren eskutik askatuz. Lepoa tente jarri dut.

—Ez didazue ulertzen —esan diet, ahots lasaiago baina irmo batez—. Egunen batean, bisigodo hauek eskertuko didate. Egunen batean, couscous esaten dutenean, Ciceroz oroituko dira. Eta agian, bakarrik agian, pentsatzen hasiko dira.

Irakasle gelara noa, garaile, nire atzetik *Gaudeamus igitur*-en oihartzuna utziz. Gaur, agian, nire karrera amaitu da. Baina gaur, ziur nago, irakasle izan naiz lehen aldiz urteetan. Benetako irakasle bat.

Otsailak 20. Napoleon Elban bezala, itzuleraren zain.

Osasun Zentroko itxaron-gela purgatiboaren atarian nago, purgatorio burokratiko baten itxura duen leku honetan. Argi fluoreszenteak, zuriegiak eta hotzegiak, burrunba egiten du etengabe, nire pentsamendu nahasien erritmoan, eta pareko horman kartel bat dago, *Comic Sans* tipografian idatzia (noski): "Zaindu zure bihotza". Ironikoa. Nire bihotza ondo dago, ponpa hidrauliko gisa ezin hobeto funtzionatzen du; nire arima da zainketa intentsiboak, oxigenoa eta agian exorzismo bat behar dituen.

Inguruan, giza miseriaren katalogo bat daukat: agure bat eztulka (tuberkulosiaren erromantizismoa galduz), ume bat negarrez (etorkizuneko ikasle gogaikarria) eta emakume bat aldzikari zahar bat irakurtzen, non errege-familien bizitza hutsalak kontatzen diren. Hau da gizartea. Hau da salbatu nahi nuena, eta honek gaixotu nau.

Zuzendariak "iradoki" dit —hau da, garrasi egin dit telefono bidez, bere ahotsa histeriaren mugan zegoela— medikuarengana joateko eta "atseden hartzeko". Eufemismo merkea "kendu zaitez nire bistatik" esateko. Ikuskariaren txostena iritsi da, antza, eta Hiroshima kultural bat eragin du. Ez dut irakurri, baina badakit zer dioen, hitzez hitz imajina dezaket burokrataren prosa antzua: "inkonpetentzia pedagogikoa", "erotasun iragankorra", "arriskua gazteentzat", "metodologia anakronikoak". Burokratek ez dute ulertzen profeten hizkuntza; haientzat, Egia esatea desoreka mentalaren sintoma bat da.

—Joxe Mari Arregi? —deitu du medikuak. Ahots mekanikoa du, pantailatik begirada altxatu gabe, robot batena. Zenbaki bat naiz haientzat, estatistika bat gehiago sistema kolapsatuan.

Barrura sartu naiz. Medikua, gizon gazteegi bat (denak dira gazteegiak niretzat), ordenagailuari begira dago, pantailaren argi urdinak bere aurpegi nekatua argitzen duela. Ez dit begiratu. Tekla batzuk sakatu ditu frenetikoki. Ez du estetoskopiorik lepoan, ezta autoritatearen arrastorik ere; *smartwatch* bat darama eskumuturrean, ziurrenik bere pausoak eta nire pazientzia neurtzen dituena.

—Beno, Joxe Mari —esan du pantailari hitz eginez, nirekin harreman bisuala saihestuz—. Zuzendaritzatik deitu didate. Txosten bat bidali dute Prebentzio Zerbitzutik. Esan didate... tentsio pixka bat izan duzula lanean. Jarrera... disruptiboak.

—Tentsioa? —barre egin dut, barre mingots, lehor eta sakona, biriken hondotik datorrena—. Doktorea, ez da tentsioa. Tentsioa kable elektrikoek dute. Nik daukadana *Weltschmerz* da. Munduko mina. Erromatar Inperioaren gainbehera ikusten ari naiz lehen lerrotik, nire ikasgelako leihotik, eta horrek... horrek higadura geologikoa eragiten du giza espirituan.

Medikuak azkenean begiratu dit, nire hitzak hizkuntza estralurtar batean egongo balira bezala. Bekaina altxatu du.

—Ez dut termino hori ezagutzen NGS-10 kodean. Baina sintomek antsietate koadro bat adierazten dute. *Burnout* sindromea. Irakasleen artean oso ohikoa da. Erreta zaude.

—*Burnout* —errepikatu dut, hitza dastatuz zaborra edo janari azkarra balitz bezala—. Ez erabili anglizismorik nirekin, mesedez. Zure diagnostikoa pobrea da lexikoki eta zientifikoki. Deitu iezaiozu bere izenez: Melankolia. Hipokratesek "Behazun beltza" deituko lioke. Nire umoreak desorekatuta daude inguruko ergelkeriaren, itsuskeriaren eta kaxkarkeriaren gehiegizko esposizioaren ondorioz. Nire arima sentikorra da barbariearen aurrean.

Medikuak hasperen egin du, pazientzia agortzen ari zaiola erakutsiz, eta paper bat inprimatzen hasi da. Soinu hori... inprimagailuaren arraka-burraka erritmikoa nire askatasunaren ereserkia da, nire kateen haustura ofiziala.

—Baja emango dizut hilabetez. Hasteko. Diagnostikoa: "Egokitzen nahasmendua antsietatearekin". Estresa kudeatzeko pilula batzuk errezetatuko dizkizut, *Serotonina* birkaptatzaileak. Eta gomendio bat: deskonektatu. Lasai hartu. Paseatu. Ez pentsatu lanean, ezta Erromatar Inperioan ere.

Papera hartu dut. Nire salbokonduktua. Nire *habeas corpus*-a. Nire pasaporte askatasunera.

—Ez ditut zure pilulak behar —esan diot, papera tolestuz eta nire gabardinan gordez, kontrabandistek ezkutuko altxor bat

gordetzen duten bezala—. Kimikak ezin du sendatu gizartearen gaixotasuna. Nire sendagaia isiltasuna da. Bakardadea. Eta Marco Aurelio. Estoizismoa da nire *Lexatin*-a.

Kontsultatik irten naiz, atzera begiratu gabe. Kalera ateratzean, euria ari du, noski. Donostia da hau. Baina gaur euriak ez nau busti; bataiatu egin nau. Ura nire gabardinan irristatu da, nire kezka profesionalak bezala. Aske naiz. Ez dago txirrinik. Ez dago Ikerrik *conscious* esaten. Ez dago Maiterik bere ginseng madarikatuarekin eta bere proiektu absurdoekin. Ez dago Ikuskaririk nire Egia epaitzen.

Etxera iritsi naiz, nire gotorlekura. Nire apartamentua txikia da, iluna, hezea eta liburuz beteta dago. Hormak liburuek eusten dituzte, ez adreiluek. Hauts usaina du, paper zaharraren usaina, baina niretzat intsentsua da, jakintzaren lurrina. Atea itxi dut eta krisketa eman dut. Bi buelta. Hiru. *Klik-klak*. Mundua kanpoan geratu da. Barbaroak ezin dira sartu hemen.

Gabardina, nire gudu-armadura zikindua, kendu dut eta esekitokian utzi dut, gerlari nekatu baten moduan. Nire "etxeko toga" jantzi dut (bata zahar, zulatu eta koadrodun bat da, egia esan, baina irudimena boterea da, eta nik Senatari Erromatar bat ikusten dut ispiluan).

Bat-batean, telefonoak jo du. Soinu estridente bat isiltasunaren erdian. Zuzendaria da seguruenik, azken oihu bat botatzeko. Edo Maite, nire "osasun emozionalaz" kezkatuta (gezurra, nire baja nola

bete pentsatzen ariko da). Telefonoari begiratu diot, piztia bat balitz bezala. Ez dut hartu. Kablea hormatik atera dut poliki-poliki. *Klik*. Isiltasuna berreskuratu da. Orain bai. Orain inkomunikazioa erabatekoa da.

Orain, erbestean nago. Napoleon Elban bezala. Ovidio Tomisen bezala. Gizarteak kanporatu nau, bota egin nau, baina horrek nire arrazoia berresten du bakarrik. Egia mingarriegia da haientzat, eta Egiaren eramailea, ni, deserosoa naiz.

Leihotik begiratu dut. Institutua urruti dago, baina bere itzala luzea da. Imajinatzen ditut orain. Maite, bere proiektuekin, zoriontasun faltsua saltzen. Ikasleak, beren TikTok-ekin, garun-zelulak hiltzen. Kaosa. Barbariea. Baina ni... ni hemen nago, nire liburuekin eta nire duintasunarekin.

Liburu bat hartu dut apalategitik. Eneida. Virgilio. Ausaz ireki dut, orakulu bat balitz bezala.

Forsan et haec olim meminisse iuvabit.

Agian egunen batean hau gogoratzea atsegina izango da. Eneasek bere gizonei esandakoa, Troia sutan ikusten zuten bitartean.

Irribarre egin dut. Lehen aldiz ikasturte osoan, irribarre benetakoa da, ez zinikoa. Kafe deskafeinatua zerbitzatu dut kikara pitzatu batean. Kikara ezpainetara hurbildu dut, sakramentu bat balitz bezala.

—Topa —esan diot nire buruari, eta nire gelako itzalei—. Topa azken humanistarengatik. Topa hondoratzegatik, kapitaina onik atera delako.

Hemen geratuko naiz. Nire liburuekin. Eta mundua erretzen bada, eta suak dena hartzen badu, gutxienez ni klasikoak irakurtzen harrapatuko nau suak, eta ez *Reels* bat ikusten. Hau ez da amaiera. Hau nire kondairaren hasiera da.